



РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5, тел.: (044) 277-76-29

22 липня 2025 року

м. Київ

РІШЕННЯ

№ 34

На адресу Ради суддів України звернувся Львов Богдан Юрійович, колишній Голова Вищого господарського суду України (2014–2017 роки) та суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (2017–2022 роки). У своєму зверненні від 24 червня 2025 року заявник, серед іншого, порушує питання дотримання гарантій незалежності та недоторканності судді у зв'язку з обранням щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Під гарантіями незалежності автор звернення розуміє гарантії особливого порядку досудового розслідування та судового розгляду (частин дев'ятої-десятої статті 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів").

Зокрема, автор звернення серед іншого зазначає, що ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою винесена без попереднього отримання згоди Вищої ради правосуддя, всупереч вимогам частини третьої статті 126 Конституції України та статті 62 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", які встановлюють гарантії недоторканності судді, що не перебуває в статусі діючого, але на момент вручення підозри мав процесуальний статус судді.

Частиною 8 статті 133 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" визначено, що Рада суддів України розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, поліпшення стану організаційного забезпечення діяльності судів; розглядає питання правового захисту суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, приймає відповідні рішення з цих питань.

Пунктом 2 Положення про Раду суддів України, затвердженого рішенням Х позачергового з'їзду суддів України 16 вересня 2010 року (з подальшими змінами), встановлено, що Рада вирішує питання організаційного забезпечення судів і діяльності суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя. Рада має сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду,

забезпечувати захист суддів від втручання в судову діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами у системі судів.

З огляду на викладене Рада суддів України вважає за необхідне висловити свою позицію з порушеного питання.

Насамперед Рада суддів України не може у повній мірі погодитися з твердженнями автора про те, що гарантії незалежності та недоторканності судді поширюються на діяльність за час перебування на відповідній посаді судді. Усе ж визначальним є той факт, чи має особа відповідний статус на час вчинення відповідної процесуальної дії. У той же час в межах розгляду даного звернення Рада суддів України не вбачає за можливе дійти до однозначної позиції у цьому питанні.

Щодо інших тверджень автора звернення Рада суддів України вважає звернути увагу на таке.

Гарантії незалежності та недоторканності суддів мають безпосереднє конституційне закріплення. Відповідно до частини першої статті 126 Конституції України, незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Будь-який вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

Згідно з частиною третьою статті 126 Конституції України без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком випадків затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Аналогічне положення міститься в частині першій статті 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", яка прямо встановлює, що суддя є недоторканим, а також уточнює винятки, коли затримання допускається без згоди Вищої ради правосуддя. Усі інші випадки передбачають обов'язкову попередню згоду Вищої ради правосуддя.

Крім того, відповідно до статті 48 зазначеного Закону незалежність судді забезпечується, зокрема, особливим порядком його притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень, недоторканністю, а також іншими структурними гарантіями судової влади.

Конституція України у частинах шостій і сьомій статті 126 чітко розрізняє: звільнення судді з посади – як результат оціночної процедури, що залежить від ініціативи самої особи або рішень конституційного органу суддівського врядування – Вищої ради правосуддя;

та припинення повноважень судді – як наслідок настання передбачених законом юридичних фактів, які мають об'єктивний характер.

Згідно зі статтями 119–125 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" припинення повноважень судді можливе виключно у разі:

досягнення суддею 65-річного віку (стаття 120);

припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави (стаття 121);

набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім, оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним (стаття 122);

набрання законної сили рішенням про стягнення необґрунтованих активів (стаття 122-1);

смерті судді (стаття 123);

набрання законної сили обвинувальним вироком (стаття 124).

В цілому ці юридичні факти кореспондують з частиною сьомою статті 126 Конституції України за винятком набрання законної сили рішенням про стягнення необґрунтованих активів, адже така підстава для припинення повноважень суддів у Конституції України відсутня, а тому суперечить їй.

Водночас Конституція та спеціальне законодавство окремо регламентує підстави звільнення судді з посади, зокрема, за власним бажанням, за станом здоров'я, у зв'язку з дисциплінарною відповідальністю тощо. Звільнення з посади є актом владного рішення (Вищої ради правосуддя), тоді як припинення повноважень, у більшості випадків, є автоматичним наслідком настання юридичного факту.

Аналіз законодавства дозволяє умовно розмежувати підстави припинення повноважень судді на незворотні та потенційно зворотні:

Незворотні підстави:

- смерть судді (факт біологічний, не підлягає скасуванню)
- досягнення суддею 65 років (факт незворотній однак можливі випадки, коли звільнення судді відбувається із затримкою).

Потенційно зворотні:

- набрання чинності вироком, який у подальшому може бути скасований судом апеляційної чи касаційної інстанції;
- визнання судді безвісно відсутнім або померлим, у випадку його появи;
- визнання недієздатним або обмежено дієздатним, у разі подальшого поновлення дієздатності;
- припинення громадянства або набуття іншого, яке може бути оскаржене чи скасоване.

У разі скасування обставин, що стали підставою для припинення повноважень, закон не забороняє відновлення особи у повноваженнях судді (включно із зарахуванням до штату суду), що на практиці також трапляється (наприклад скасування обвинувального вироку щодо судді) або може трапитися (скасування рішення про визнання померлим).

Ключовим питанням у даному аспекті є те, чи зберігаються гарантії незалежності та недоторканості за суддею, повноваження якого припинені. Якщо звернутися до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", то він вказує на єдиний наслідок припинення повноважень судді, а саме: це є підставою для припинення трудових відносин судді із відповідним судом, про що голова суду видає наказ (стаття 125).

Жодна норма Конституції України, жодна норма Закону "Про судоустрій і статус суддів" не передбачає, що суддя, повноваження якого припинено, втрачає гарантії незалежності та недоторканості.

Навіть у разі досягнення суддею граничного віку (65 років), що є незворотною підставою припинення повноважень, відповідна особа зберігає свій статус судді та, відповідно, гарантії недоторканості – до моменту офіційного звільнення з посади. А у разі звільнення у відставку – і після цього (Рада суддів України приділяла увагу цьому питанню, зокрема, у рішенні №36 від 14 грудня 2022 року).

Подальша практика Вищої ради правосуддя щодо таких суддів також підтвердила, що зазначені судді зберігали свій статус судді та були звільнені у відставку.

Винятком з цього правила є положення частини другої статті 124 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", яка чітко вказує, що лише суддя, повноваження якого припинилися у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком за вчинення ним злочину, втрачає визначені законом гарантії незалежності і недоторканості судді, право на грошове, в тому числі суддівську винагороду, та інше забезпечення.

Тобто єдиним наслідком припинення повноважень судді з інших підстав (не набрання вироком законної сили) є відрахування його зі штату та припинення виплати йому суддівської винагороди.

Підсумовуючи вищевикладене, слід дійти висновків, що відповідно до статті 126 Конституції України, статей 49, 116, 124 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", гарантії недоторканості судді зберігаються до моменту його офіційного звільнення, якщо інше не передбачено законом.

А це означає, що застосування до такої особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без попереднього отримання згоди Вищої ради правосуддя суперечить положенням статті 126 Конституції України та статті 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і як наслідок – становить посягання на гарантії незалежності судової влади.

Аналогічно посяганням на гарантії незалежності судової влади є здійснення кримінального переслідування такої особи без дотримання вимог частин дев'ятої - десятої статті 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів".

Заслухавши та обговоривши інформацію Голови Ради суддів України Моніча Б.С. щодо дотримання гарантій незалежності судової гілки влади щодо суддів, повноваження яких припинені, відповідно до частини восьмої статті 133 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та Положення про Раду суддів України, затвердженого Х позачерговим з'їздом суддів України 16 вересня 2010 року (зі змінами), Рада суддів України

в и р і ш и л а:

1. Вважати, що суддя, повноваження якого припинено з підстав, визначених частиною сьомою статті 126 Конституції України (за винятком набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину), але який не був звільнений з посади в порядку, визначеному законом, та не позбавлений суддівського статусу рішенням Вищої ради правосуддя, продовжує користуватися гарантіями суддівської недоторканності, зокрема щодо заборони на затримання чи тримання під вартою без попередньої згоди Вищої ради правосуддя.

2. Вважати, що суддя, повноваження якого припинено з підстав, визначених частиною сьомою статті 126 Конституції України (за винятком набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину), але який не був звільнений з посади в порядку, визначеному законом, та не позбавлений суддівського статусу рішенням Вищої ради правосуддя, продовжує користуватися гарантіями суддівської незалежності, зокрема щодо здійснення кримінального переслідування такої особи виключно з дотриманням вимог частин дев'ятої – десятої статті 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів".

3. Направити це рішення до Вищої ради правосуддя для розгляду в межах повноважень з метою забезпечення незалежності судової влади та дотримання принципу законності у кримінальному провадженні.

**Голова
Ради суддів України**



Б.С. Моніч